

A Vörös Meteor TE.

T E K T O N I K
Barlangkutató csoport-
jának 1977.évi jelen-
tése

Budapest

1978

A Vörös Meteor TE TEKTONIK barlangkutató
csoportjának 1977 évi jelentése

Csoportunkban az 1976-os év végén komoly személyi problémák merültek fel, amelyeknek eredményeképpen 1977-ben csoportunk kettévált. Ez a szétválás nem ment egyik napról a másikra, hanem egy hosszabb folyamat eredménye volt. Ez természetesen erősen rányomta bélyegét csoportunk ez évi munkájára. Mivel mindkét fél igényelte magának a TEKTONIK nevet, Egyesületünk Barlangkutató Szakosztályának vezetősége döntött úgy, hogy régi csoportunk nevét az az új csoport vigye tovább, amelynek tagjai:

Bessenyei Judit
Boros László
Csernavölgyi László
Csernavölgyi Lászlóné
Csöndör Gyula
Gáspár Judit
Hegedűs Gyula
Heltay Tamás
Kassóki János
Dr. Kósa Attila
Major István
Marek Eszter
Molnár András
Szabó Miklós
Uzelman Annamária
Varga Géza

A döntést a másik csoport elfogadta.

Az 1977-es évben részt vettünk a Barlangkatasztrofevédelmi pályázaton, amelyre a pályamunkát még a régi csoport együttesen készítette el. A pályázaton elnyertük a vigaszdíjat, mert a bíráló bizottság véleménye szerint nem teljesítettük maradéktalanul a pályázat feltételeit, de a benyújtott anyag nagy értékére való tekintettel nem hagyhatták díjazás nélkül.

A pályázati anyag elkészítése közben jöttünk rá arra, hogy az elmúlt években a feltáró kutatás tulhajtása a dokumentáló munka rovására ment. Ez annyit jelent, hogy kutatási területünkön, az Alsóhegyen, az általunk ismert 112 barlang közel feléről még térkép sincs. Ezért csoportunk kettéválása után elhatároztuk, hogy ezt a hiányt bepótoljuk. Ez a nagy mennyiségű és sokrétű feladat több éves rendszeres munkát igényel. Ennek a célkitűzésnek megfelelően az idén felmértük a Széki-zsombolyt és 12 barlang fotodokumentációjához készítettünk felvételeket. A Széki-zsomboly térképét jelentésünk I. mellékletében, míg a fényképeket a II. mellékletben mutatjuk be.

Az év folyamán kétszer láttunk vendégül lengyel, egyszer pedig csehszlovák barlangkutatókat. Csoportunk négy tagja május 6-8 között részt vett a Csehszlovák Barlangkutatók I. Országos Találkozóján. A Találkozó során több barlangban jártunk és baráti kapcsolatainkat a csehszlovák barlangkutatókkal tovább bővítettük. A Nemzetközi Szpeleológiai Unió 9. Kongresszusán, melyet Sheffieldben tartottak csoportunk 4 tagja vett részt és hárman előadást is tartottak. Ezek a következők: Csernavölgyi László; Hegedűs Gyula; dr. Kósa Attila. Az előadások teljes szövegét jelentésünk III. mellékletében adjuk meg.

Csernavölgyi László az év elején Barlangok világa címmel 6 előadásból álló előadássorozatot tartott a TIT Természettudományi Studiójában. Májusban Molnár Andrással együtt tartottak 2 napos elméleti és gyakorlati oktatást a barlangkutatás technológiájáról az MKBT Pécsi Területi Szervezetének. Csernavölgyi László ezenkívül két ízben tartott még előadást. Az egyiket májusban Major Istvánnal közösen Természetvédelem felszínen és felszín alatt címmel Egerben, a másikat októberben önállóan A Barlangok világa címmel a Városmajori Kultúrotthonban.

A Barlangi Mentőszolgálatban három csoporttagunk vesz részt és az év során annak valamennyi akcióján részt vett.

Budapest, 1978. január 30.

Hegedűs Gyula
Hegedűs Gyula

csoportvezető

M E L L É K L E T E K

- I. A Széki-zsomboly térképe
- II. Barlangok fotodokumentációjához
készített fényképek
- III. A Nemzetközi Szpeleológiai Unió 7.
Kongresszusán csoportunk tagjai ál-
tal tartott előadások

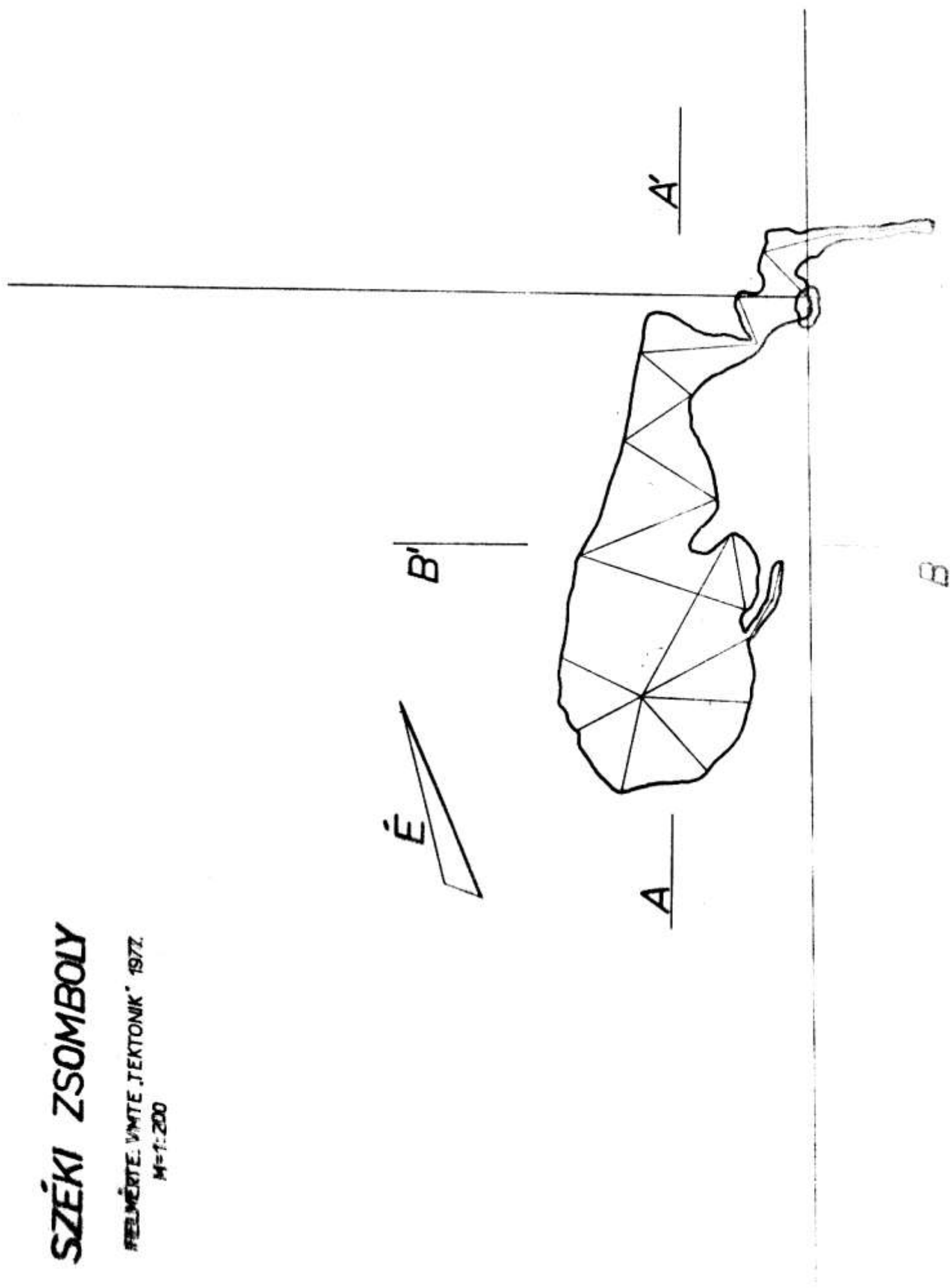
I. melléklet

A Széki-zsomboly térképe

SZÉKI ZSOMBOLY

FELMÉRTE: VÁNYTE J. TEKTONIK' 1977.

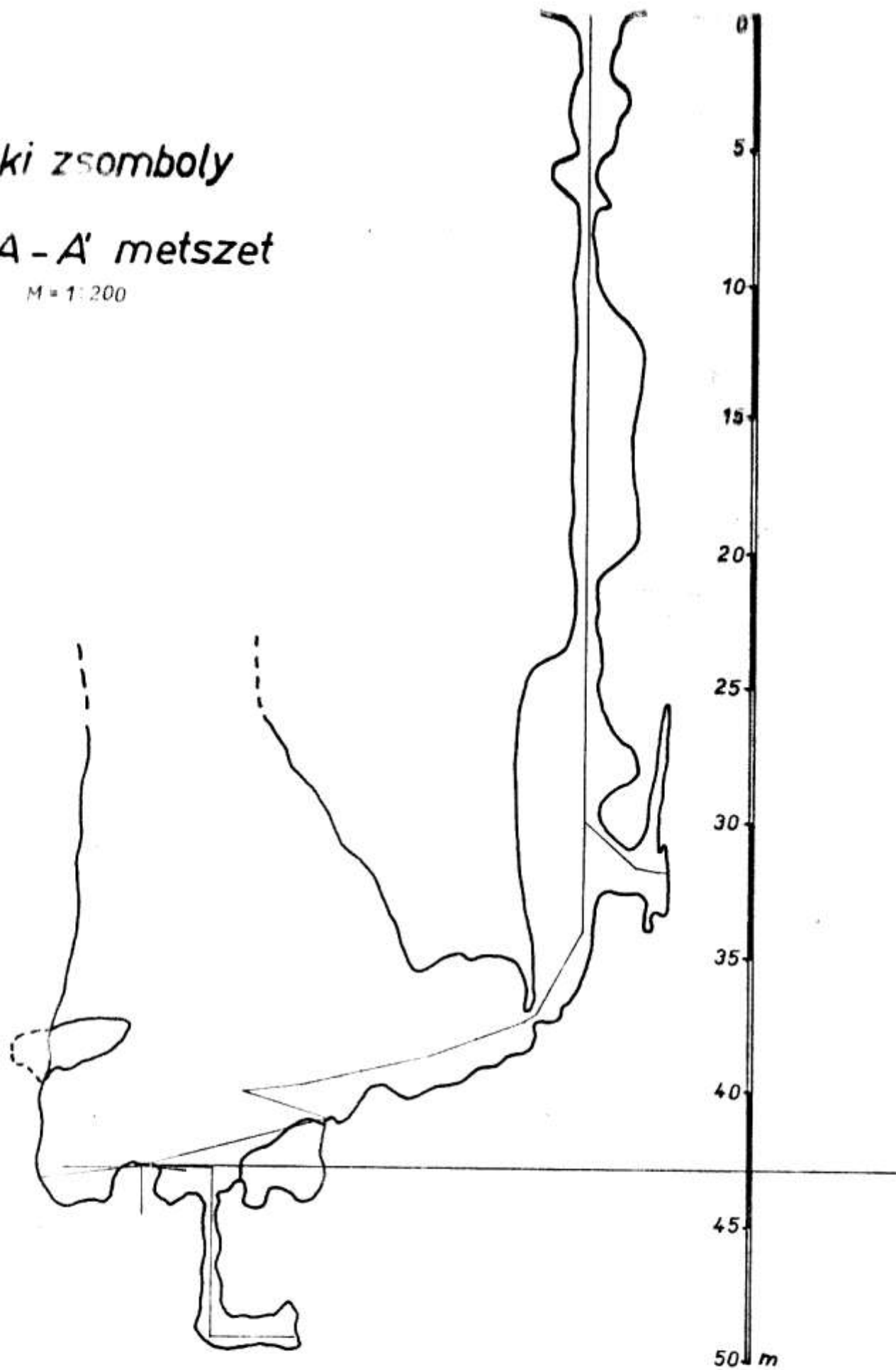
M=1:200

Széki zsomboly

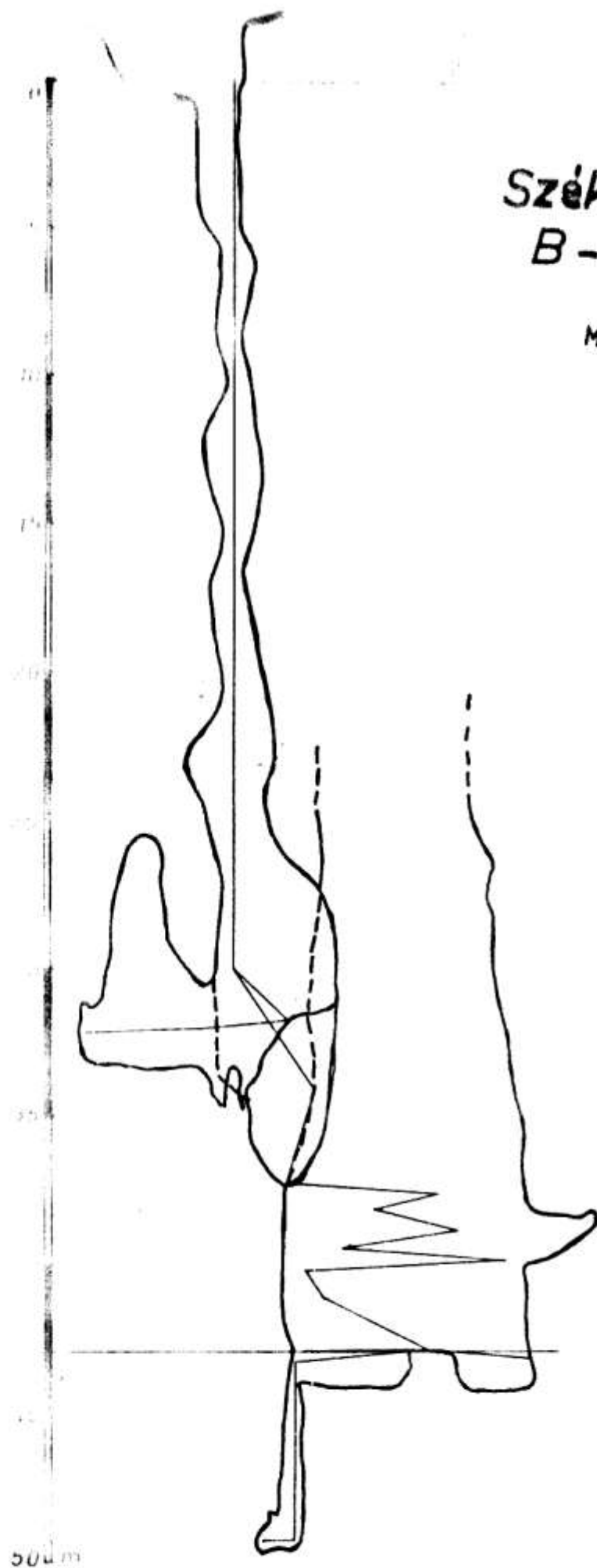
A - A' metszet

M = 1:200

Széki zsomboly
B - B' metszet

M 1 : 200

II. melléklet

A barlangok fotodokumentáci-
ójához készített fényképek

Széki-zsomboly

Szentháromság-hasadék

Betlehem-zsomboly

Éves-zsomboly

Jég I. zsomboly

Cimbó-hasadéka

Bubánat-zsomboly

Bábovölgyi II. víznyelő

Borz-barlang

Kigy6s-barlang

Menetke-zsomboly

Cipőkrémes-lyuka

Hosszu-zsomboly

III. melléklet

A Nemzetközi Szpeleológiai Unió
V. Kongresszusán csoportunk tagjai
által tartott előadások

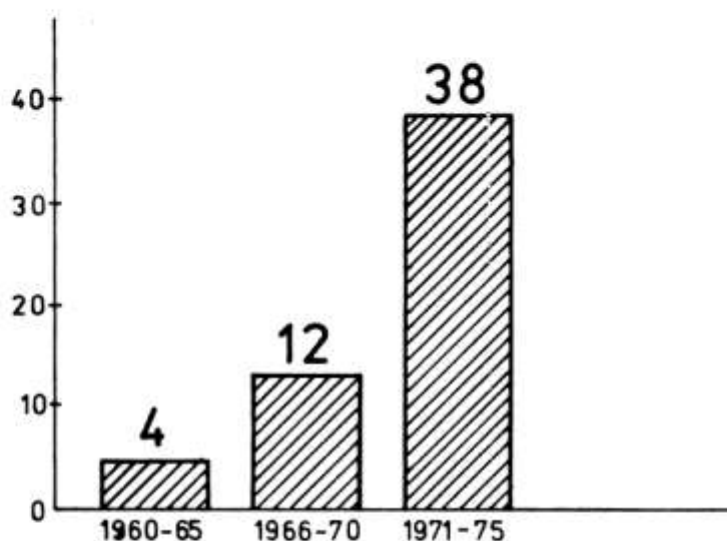
A MAGYAR BARLANGI MENTŐSZOLGÁLAT FELÉPÍTÉSE ÉS MŰKÖDÉSE

Csernavölgyi László

A Barlangi Mentőszolgálat társadalmi szervezet, amely barlangban vagy egyéb, nehezen megközelíthető helyen szerencsétlenül járt vagy eltévedt és életveszélyes helyzetbe került emberek felkutatására, elsősegélyben részesítésére és biztonságos helyre szállítására alakult.

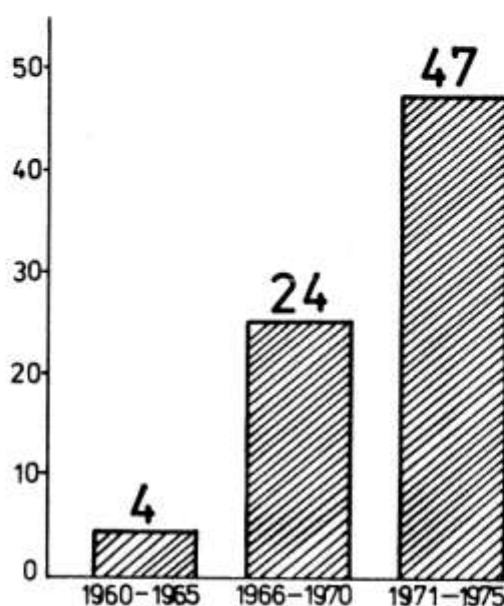
Az elmúlt 15 év mentési statisztikája egyre inkább indokolja a Barlangi Mentőszolgálat szükségességét, illetőleg a jobb felkészültség igényét;

fig 1.

1. ábra . A Barlangi Mentőszolgálat riasztásának alakulása az 1960-1975 évek között. /Dr.Dénes György adatai alapján/

fig 2.

2. ábra. Barlangból mentett személyek számának alakulása az 1960-1975 évek között. /Dr.Dénes György adatai alapján/

A Barlangi Mentőszolgálat tagjai olyan barlangkutatók, sportemberek, akik több éves barlangos tevékenységükkel kiemelkedő technikai jártasságukkal, magas színvonalú elsősegélynyújtó ismereteikkel bizonyították, hogy képesek eleget tenni a szolgálat követelményeinek. Önként és tudatosan vállalják az előírt feyzelmet, a szolgálat nehézségeit és veszélyeit.

A Barlangi Mentőszolgálat tevékenységét más szervek és szervezetek is támogatják. Így a Belügyminisztérium szervei, mint a Szolgálatot leggyakrabban igénybevevő hatóság, a Magyar Karszt és Barlangkutató Társulat, mint a barlangok kutatását egységbe foglaló tudományos társulat, az Országos Természetvédelmi Hivatal, mint a barlangok felett felügyeletet gyakorló hatóság, a különböző sportegyesületek, barlangkutató szakosztályok vagy csoportok, amelyek tagjainak biztonságát is védi a Szolgálat.

További fontos feladata a Szolgálatnak, hogy az előzőekben felsorolt szervekkel karöltve, a mentési tapasztalatokat felhasználva, javaslataival, de akár tevékenységével is minden lehetőet megtegyen a barlangi balesetek és eltévedések megelőzésére.

A Barlangi Mentőszolgálat szervezeti felépítése

A., A Szolgálat vezetése

- 1., A Szolgálat munkáját három tagu vezetőség-vezető és két helyettese - irányítja.
- 2., Mentés esetén az akció vezetője egyszemélyben irányítja a mentési munkálatokat.

B., A Szolgálat tagolódása

- 1., A Szolgálat vezetője
Helyettesei segítségével irányítja a Szolgálat munkáját, a külső szervek felé képviseli a Szolgálatot.
- 2., Operatív helyettes, az "R" csoport vezetője
Felelős a mentések gyakorlati lebonyolításáért.
- 3., Technikai helyettes
Felelős a mentések tárgyi, anyagi és technikai feltételeinek biztosításáért.
- 4., Nyilvántartási és kiképzési felelős
Felelős a tagok adatainak és a risztási terveknek napra készen tartásáért. Javaslatozt tesz tanfolyamok szervezésére.

5., Csoportvezetők

Irányítják a mentések során kialakult csoportokat.

6., Az "R" csoport

Az első riasztási egység. Feladata az esemény felderítése és amennyiben a rendelkezésre álló erők elégségesek, a mentés lebonyolítása. Ha szükséges a mentéskiszélesítése, annak megtörténteig elvégzi a legszükségesebb feladatokat.

7. , A második lépcső

A Szolgálatnak az "R" csoporton kívüli állománya

8., A harmadik lépcső

Szükség esetén minden, barlangkutatóval vagy barlangi turizmussal foglalkozó, barlangi közlekedésben jártas önként vállalkozó személy riasztható, illetve akcióba vonható.

A Barlangi Mentőszolgálat tapasztalatai

Az egyre növekvő barlangi turizmussal egyenes arányban növekszik az eltérések és a barlangban elszenvedett balesetek száma. Budapest környékén országos viszonylatban is a leggyakoribbak ezek az esetek, hiszen a fővárost övező hegyekben több mint 100 e szempontból veszélyes barlangot és szakadékot ismerünk. A leírt megállapítások bizonyítására elég egy pillantást vetni az 1., 2 ábrára. Az utóbbi 15 év baleseti statisztikája ijesztenően növekvő tendenciát mutat. A balesetek - néhány kivételtől eltekintve - Budapest környékén történtek. Ezzel arányban növekednek a Szolgálatra háruló feladatok is. A megfelelően kidolgozott riasztási lánc, a gyors helyváltoztatás igénye alapvető követelménnyé vált.

Igen fontos szempont a balesetek megelőzésére való törekvés, a megfelelő propaganda kifejtése. Ez a sajtó, a rádió és speciálisan e célt szolgáló kiadványok útján valósítható meg.

A Szolgálat - a nagyobb felkészültség érdekében - minden esetben képviselteti magát az UIS Barlangmentési Szakbizottsága által szervezett találkozón. Az ezeken szerzett tapasztalatok igen sokrétűen használhatók fel a hazai mentések során.

Komoly problémát okoz, hogy a korszerű mentéstechnikai felszerelések nagy része nem szerzhető be a hazai kereskedelemben, és ezeket külön kell legyártani /tervrajzok alapján/ a Szolgálat részére.

E kérdéssel függ össze az is, hogy a barlangi balesetek legtöbbje is a felszerelés hiánya vagy nem megfelelő volta miatt történik.

Barlang kataszterezés gyakorlati megvalósítá-
sának bemutatása az észak - magyarországi
Alsóhegy példáján keresztül

Hegedüs Gyula

Előttem Karácson László már ismertette Magyarország barlang-
kataszterezési rendszerét. A területi felosztásban 5450-es
számmal egy önálló egységet képez az Alsóhegy, amely klu-
bon kutatási területe. Előadásomban ezt a területet szeretném
bemutatni, ismertetve a kataszterezés során végzett munká-
kat és az elért eredményeket.

Az Alsóhegy Aggtelektől kb. 30 km-re K-re fekszik.
Szerves része egy nagyobb karsztterületnek, a Gömör-Tor-
nai karsztnak, azonban jól körülhatárolhatósága miatt kü-
lönállónak tekintjük. 500 - 600 m tengerszint feletti ma-
gasságu fennsíkját 3 patak / Bódva-, Ménes-, Torna-, /
mélyen bevágódott völgyei határolják. Egyedül nyugaton
csatlakozik keskeny nyulványa morfológiai határ nélkül
a szomszédos Szilicei fennsíkhoz, az összefüggés kes-
kenysége miatt azonban a két fennsík vizrajzi összefüggése
kizárt vagy legalábbis elhanyagolható. A mintegy 70 km²
nyi területet a Csehszlovákia és Magyarország közötti
országhatár szeli ketté.

A zömében triász mészkő fennsíkra, melynek déli ol-
dálában homokkő és agyagpala rétegek vannak, sok év
átlagában évente 707 mm csapadék hullik. Eza mennyiség
az Alsóhegy teljes területére vonatkoztatva 49,5 millió
m³-nek felel meg. A becslések szerint ebből a mennyiségből
520 mm vagyis 36,5 millió m³ elpárolog. A fennmaradó
mennyiségből 3 millió m³ a felszínen, 110 millió m³ pedig
a felszín alatt folyik le. A fennsíkon elnyelt víz a
Csehszlovák oldalon 8, a magyar oldalon 17 forráson
keresztül bukkan a felszínre.

A terület barlangjai 5 főbb típusba sorolhatók:

I. Meteor-barlang: a tektonika nagy szerepe igen szembe-
ötölő és még a kifejllett víznyelő be-
járat sem hathat megtévesztően.

Ki kell hangsúlyozni még azt a tényt, hogy a mozgások a rétegtanilag alul fekvő nem karsztos kőzetet, a homokkővet és az agyagpalát morfológiailag fülé emelték a karsztosodó mészkőnek, így lehetővé tették törmelékanyagának a mészkő üvegeibe való bejutását, melynek ha nem is döntő, de megemlítendő szerepe van a barlangi formalelemek kialakításában, valamint a feltáró kutatást is nehezíti. A víznek csak másodlagos szerepe van, A vízmozgás jó részét szivárgásból áll, mely csak a nagyobb üregekben alakul át vízfolyássá.

II. Acskó- és Bába- völgyek víznyelői:

Ezek a völgyek a wettersteini és guttensteini mészkőrétegek töréses érintkezésénél alakultak ki. A tektonikus hatás igen gyenge volt, a járatok kialakításában a lefolyó víznek lehetett nagyobb szerepe.

Az üregek kialakításában döntő szerepe van a kőzetanyagnak. Mivel a töréses zóna jelöli meg a barlangok fő irányát, a kőzetanyag súrlún változik a wettersteini és a guttensteini mészkő között. A wettersteini mészkő bizonyos barlangképződési fejtételek mellett jó üregképző, azonban a guttensteini mészkő már nem. Ezért a guttensteini mészkőbe hatoló járat rendszerint elszűkül és csak néhány cm-es repedés vezet a vizet.

A fent említett típusnál jól láthatjuk a tektonika preformáló hatását. A víz további jelentős szerepet végez az üregformálásban. Feltétlenül megvan a jól meghatározható vízrendszer víznyelővel és hirtelen ingadozó karsztforrással, melyek általában egy fő törésvonalat képviselnek.

A forrás körül az összegyűjtő vizek már jelentős hatások kifejtésére képesek és így barlangképző szerepük alárendeli a tektonika hatását.

III. Zsombolyok:

Az Alsó-hegyi zsombolyainál a következő szabályegyszerűségeket figyelhetők meg. Az egész zsomboly kialakulása jól megfigyelhető törésvonal mentén történt. A nyílás mindig a többör oldalában van, és pedig annak felső harmadában. A zsomboly lefelé fokozatosan tágul és lent egy széles, de szélességénél jóval hosszabb hasadékban zárul. Jellegzetesek a felszökő vakkürtök, a szintekre tagolódások és a mellékhasadékok. A legfelső néhány méter lehet beszakadásos eredetű, vagyis a felszínhez legközelebb eső vakkürtő képezi a zsomboly bejáratát.

Keletkezésükben a tektonika két hatását kell figyelembe venni. Egyrészt a nagy tektonikai vonalak hatását, másrészt a többörképződések helyén előállt helyi hatásokat. Ezek kedvező esetben olyan repedés és üregrendszer alakíthatnak ki, melyen át megindulhat a vizek szivárgása és oldóhatásuknál fogva lefelé egyre táguló üregeket hozhatnak létre a hasadékok mentén. Igen gyakoriak az oldási formaelemek egyes zsombolyokban. A zsombolyok keletkezéséhez tehát kedvező tektonikai feltételek igen fontosak, de szükséges, hogy kellő mennyiségű oldóvíz is jusson a barlangba. Ez függ a törések egymásközi kapcsolatától, rétegdőléstől stb. Ha a feltételek nincsenek kellő összhangban vagy csak az egyik jelenség észlelhető, akkor már emberszámmára járható üreg nem alakulhat ki.

IV. Hidrotermális hatásra képződött barlangok:

Megfelelő tektonizmus esetén a hidrotermális tevékenységet igen fontos barlangképző tényezőnek kell tekintenünk. A melegvizes hatás különösen aktív a Bódva völgye melletti hegycsoportban. Itt nyílik a dolomitos wettersteini mészkőben a Rejtek-zsomboly bejárata. Azonnal meg kell említenünk, hogy ennek az üregnek semmi köze az előbb említett zsombolyokhoz, hanem eredetére nézve melegvizes kúrtó. Oldott ütszerű formaelemekből a Kósa Attila által kimutatott aragonitból kétségtelenné válik, hogy az üregképző víz a normálnál nagyobb hőfoku volt. A Rejtek zsombolytól nem messze lévő Rókalyuk szintén melegvizes eredetű. E két üreg genezisében tehát a magasabb hőfoku víz oldása játszott a fő szerepet, a tektonika az előbbiekhöz képest alárendelt. Az üregek viszonylag fiatalok lehetnek, környékükön ma is aktív melegvizes tevékenység ismeretes.

V. A Szilasi - fennsík Ny-i peremének / Magastető / barlangjai:

Ennek a kiemelkedő vonulatnak oldalában nyílik néhány hasadék jellegű, de rendkívül határozott oldott formát mutató, nagyméretű barlangrendszer. Képződésükben ismét fő szerep jut a tektonikának. Kialakulásuk az egyveretű wettersteini mészkő függőleges törésszerei mentén történt, feltételezhetően meleg vagy langyos vizek hatására.

Az Alsó-hegyi zsombolyok első irodalmi említésével már 1797-ben Robert Towusan : *Travels in Hungari* című Londonban megjelent művében találkozunk.

Első tervszerű kutatására azonban 1911-ben került sor a Magyarhoni földtani Társulat Barlangkutató Bizottságának szervezésében. A Bizottság Dr. Jordán Károlyt, Scholtz Pál Kornélt és Beley Imre Gábort kérte fel a kutatásirányítására. Ezek a kutatók 12 zsombolyt kerestek föl és ebből 8-at be is jártak.

Ugyanebben az évben rajtuk kívül még Strömpl Gábor is felkereste a területet. Ő 7 zsombolyt járt be, de jelezte hogy ennél több van.

Az Alsó-hegyi zsombolyok továbbkutatására csak az I.világháború után került sor.

1921-ben Kadie Ottokár foglalkozott a fennsík zsombolyaival. Javaslatára indított expedíciót a Budapesti Egyetemi Turista Barlangkutató Szakosztály, majd 1934-ben ugyancsak ez a szakosztály folytatta a kutatást.

Több mint 20 évi szünet után kezdtek meg a zsombolyok szervezett kutatását az Élelmiszerügyi Minisztérium, a Kínizsi Természetbarát Liga és a Vörös Meteor barlangkutató csoportjai. Balázs Dénes 1957-ben készült beszámolója 23 barlangot ismertetett.

1960-tól szinte folyamatosan a Vörös Meteor kutatja az Alsóhegy barlangjait. 20 évi kutatómunka eredményeképpen jelenleg 112 barlang, zsomboly, víznyelő stb. ismert az Alsó-hegyről.

Láthattuk, hogy az egyes kutatási periódusok között lassu idők teltek el és a régebbi kutatások anyagából sok minden feledésbe merült. Így gyakran előfordult, hogy általunk újonnan felfedezettnek hitt barlangról később kiderült, hogy az már régóta ismert. Ezért vált szükségessé, hogy az országos barlangkataszterezési benáskarr keretein belül összegyűjtsük a területről rendelkezésre álló adatokat.

Mivel a területen a barlangok rendkívül sűrűn fordulnak elő, a kataszteri számot tovább osztottuk.

Ez a felosztás a következőképpen alakul:

- 5451 - Szögliget - Ménes-völgy - államhatár
 - Szögliget - Vidomáj-pusztá - államhatár közötti terület
- 5452 - Szögliget - Vidomáj-pusztá - Államhatár
 - Bódvaszilas - Dózer út - Szabó-barlang államhatár közötti terület
- 5453 - Bódvaszilas - Dózer út - Szabó-barlang - államhatár
 - Vecses forrás - községhatár - államhatár közötti terület
- 5454 - Vecses forrás - községhatár - államhatártól K-re eső terület.

A barlangok egyedi számozásával viszont már problémák merültek fel. Többféle rendszer jött szóba, előnye hogy:

1. ABC sorrendben
 2. Méret szerint
 3. Területi elhelyezkedés szerint
- ezen rendszerek előnye, hogy ezek alapján adott számok a gyakorlat számára jól használhatók;
 - hátrányuk viszont, hogy statikusak és az esetleges új felfedezések felborítják a meglévő

rendszer.

4. Ezt a hátrányt kiküszöbölhetjük, ha a feltárás időpontja alapján számozzuk meg a hg.kat.

Ezek a számok viszont a gyakorlat számára nem mondanak sokat.

Az itt elmondottak alapján a hg.-ok egyedi szá-
zása még nincs megoldva.

A kateszterezés során az összes jelenleg ismert
barlangról elkészítettük a munka alapját képező
" Szpeleográfiai terepjelentést". Ebben a következő
adatokat igyekeztünk összeszedni:

Barlangok neve:

- közigazgatási fekvés
- földrajzi fekvés
- a barlang jellege, méretei
- földtani adatok
- hidrográfiai adatok
- morfológiai adatok
- meteorológiai adatok
- ásatási adatok
- biológiai adatok
- történeti adatok/felfedezés,feltárás,stb/
- a barlang bejárásához szükséges gyakorlati tudnivalók
- a kutatás jelenlegi állapota és a tervezett további kutatások .

A jelentéshez mellékeljük a barlang térképét és a barlangról készült jellemző fotókat úgy, hogy közülük egy feltétlenül a barlang bejáratát ábrázolja.

Természetesen nincs meg minden barlangról minden adatunk. Célunk azonban az, hogy további kutatásainkat a fent felsorolt szempontok szerint folytassuk és az új adatokkal a jelentéseket folyamatosan kiegészítjük.